

Musik vid Siljan 1998

Invigningstal

av

Hans Corell
Undergeneralsekreterare
Förenta nationernas rättschef

28 juni 1998

“Alla människor äro födda fria och lika i värde och rättigheter”

Kära Vänner! Kära Musikvänner!

Först ett varmt tack till Bo Ekman och hans medarbetare för inbjudan att inviga årets Musik vid Siljan. Jag uppfattar denna inbjudan som en hedersbevisning åt Förenta nationerna och dess generalsekreterare. Kofi Annan, framför sin personliga hälsning till er alla. FN har i honom fått en värdig ledare. Jag vet vad jag talar om; bl.a. var jag med honom under hans insats för freden under några dramatiska dygn i Bagdad i februari i år.

I sitt invigningstal vid förra årets Musik vid Siljan talade Torvald Stoltenberg om behovet av att i det internationella arbetet återskapa en ordning som är byggd på rättfärdighet och inte på fruktan. Låt mig anknyta till vad han sade genom att tala om en av de viktigaste förutsättningarna för en sådan ordning, nämligen respekt för de mänskliga rättigheterna. Att skydda dessa rättigheter är en av hörnstenarna i FN:s verksamhet. Kofi Annans utnämning av Irlands tidigare president Mary Robinson till FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter har ställt saken i nytt fokus.

Det är en gripande syn att här ifrån talarstolen se er alla. Vi lär vara flera tusen församlade här i Sammilsdal. Men idag tänker jag inte tala till en församling. Idag vill jag tala till Dig. Det jag har att säga rör nämligen just Dig!

Låt oss bli stilla ett ögonblick och lyssna till en sång som sjungits in just för detta tillfälle! (“Te Hokai”, en maorisång, tonas in.)

Sången ni hörde kommer från andra sidan jorden, från Aotearoa - ön under det långa vita molnet: Nya Zeeland. Sången är maorifolkets. Jag har fått den från Harry Waaka, som själv sjungit in den åt mig. Översatt från maori lyder den:

“Det här är jag, det här är jag
med fotavtryck som sträcker sig över tid och rum
som sträcker sig över Moder Jord och Fader Himmel
som härstammar från vår anfader, Tane-nui-a-Rangi

Han som steg upp till himlarna
till bergstoppen som kallas Manono
där Gud den föräldralöse
härskar i ensamhet

Han som fick kunskapens tre korgar:
den med riterna
den med gott och ont
och den med de världsliga tingen

Att denna kunskap måtte spridas på jorden
så att mänskligheten skall blomstra
ki te whai ao, ki te ao marama - i en värld av ljus, i en värld av vishet”

Varför denna märkliga sång från våra antipoder, frågar Du. Det finns två mycket goda skäl att citera den här och nu. För det första: kunskap om det ämne som jag skall tala om - mänskliga rättigheter - är en världsomspännande angelägenhet. För det andra: en del av det som jag ”måste” säga idag kommer att beröra Dig illa. Det är därför viktigt att Du hela tiden känner att undertonen i mitt anförande är ljus och förtröstansfull.

Frihet betyder kanske olika saker för olika människor. För mig är frihet i första hand en fråga om den enskilda individens frihet. Visst måste den enskildes frihet ibland inskränkas - för att säkerställa andra individers frihet. Den avvägningen kommer vi människor att få brottas med så länge vi finns här på jorden. Men i grunden handlar mänskliga rättigheter om varje enskild människas - varje enskilt ”fotavtrycks” - frihet och lika värde.

Vi firar i år ett viktigt jubileum: 50-årsjubileet av ”den universella deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna” antagen av FN:s generalförsamling den 10 december 1948. Ni har alla fått texten till deklARATIONEN. Läs den! Läs om rätten till liv och personlig säkerhet, om frihet från tortyr och slave ri, om rätten att bilda familj, om tankefrihet, om åsiktsfrihet och yttrandefrihet, om föreningsfrihet, om allmän och lika rösträtt, om rätten till arbete, om rätten till utbildning, om alla de andra rättigheterna!

Det är viktigt att understryka att deklARATIONEN är universell. Ibland påstås att den är ett västerländskt påfund. Det är inte rätt. Rötterna till deklARATIONEN finns i alla kulturer och traditioner. Den arbetades ut av representanter för många länder; majoriteten av dem kom från andra länder än väst. DeklARATIONEN omfattas idag av alla FN:s 185 medlemsstater, och dess artiklar anses numera ha kraft av folkrättslig sedvana. Den skyddar alla människor, men särskilt de svaga: kvinnor, barn, flyktingar, minoriteter, urbefolkningar.

DeklARATIONEN har också gett upphov till flera konventioner om mänskliga rättigheter, dvs. mellanstatliga avtal som direkt binder de länder som accepterar dem. Numera finns också regler om mänskliga rättigheter i många staters grundlagar. Så är det i Sverige. I vårt land

gäller också den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter som lag. Det ankommer på oss själva att se till att dessa regler efterlevs.

Men vad har detta med musik att göra, frågar Du. Man har med stort eftertryck bett mig att idag i första hand tala om mina personliga erfarenheter, gärna om direkta upplevelser. Det är därför som jag kommer att besvara frågan med utgångspunkt i vad jag själv upplevt och vad jag själv är engagerad i.

Ser vi på det aktuella läget i världen, kan vi konstatera att många, alltför många människor lever under förtryck eller är drabbade av krigets gissel, av hunger och fattigdom. Jag vågar påstå att roten till det onda i nästan alla de situationer där människor idag är drabbade på detta sätt är brist på respekt för mänskliga rättigheter. Det är alltså nödvändigt att göra något åt detta förhållande. Vi måste över gränserna tala ett gemensamt språk om vikten av att respektera de mänskliga rättigheterna. Vad är då mera naturligt än att kombinera budskapet om dessa rättigheter med något som redan är ett gemensamt språk: musik! För att citera Joseph Haydn: "Musik är ett språk som förstås över hela världen."

På inget annat område för mänsklig samverkan finns det en mera uppenbar gemensam nämnare än på musikens. Dess uttrycksmedel är många och stilarna är ännu fler. Ändå är jag säker på att Du liksom jag har upplevt den spontana känsla av samhörighet som infinner sig där musik förekommer.

Det kan vara så att vi har vissa melodier och texter som gemensam arvedel. Berättelserna om psalmen "Stilla natt" sjungen vid jultid på olika språk i skyttegravarna på båda sidor om fronten i första världskriget rörde mig djupt när jag hörde dem som pojke. Det kan också vara så att det budskap som musiken vill förmedla vid ett visst tillfälle uppfattas på samma sätt över språkbarriärerna. Visst hör Du när musik uttrycker: glädje, sorg, spänning, fruktan, frid!

Som FN-tjänsteman med ansvar för de rättsliga frågorna inom organisationen vill jag därför uttrycka min stora glädje över att årets Musik vid Siljan har mottot:

"- - - födda fria och lika i värde - - -"

Citatet är hämtat ur den universella deklarationens första artikel: "Alla människor äro födda fria och lika i värde och rättigheter."

Musiken har förmåga att nå fram till människor. På samma sätt måste idén om mänskliga rättigheter nå fram till oss. Det är nämligen bara om denna idé har en bred förankring i samhället som man kan säkerställa och befästa den enskilda individens - och därigenom också kollektivets - skydd mot förföljelse och övergrepp.

I många länder är det inte populärt hos regeringen att man påtalar brister i respekten för mänskliga rättigheter. Man kallar det inblandning i landets inre angelägenheter. Men enligt modern folkrätt är det helt legitimt att påtala frågan. Varje gång jag hör argumentet om

inblandning gör jag reflektionen att här talar en regering som troligen inte skulle få sitta kvar vid makten, om mänskliga rättigheter respekterades i landet. FN och många frivilligorganisationer utträttar ett viktigt arbete för att dra uppmärksamhet till övergreppen.

Mina elva år i ett tidigare skede som den svenska regeringens ombud inför den europeiska kommissionen och domstolen för mänskliga rättigheter i Strasbourg har övertygat mig om att alla länder måste medverka i kampen för mänskliga rättigheter - och lojalt underkasta sig existerande internationella kontrollmekanismer. Ingen stat bör stå utanför denna kontroll.

I kampen för mänskliga rättigheter kan man också ta musiken till hjälp. Vi som är litet äldre minns säkert rapporterna om det sovjetiska övergreppet på Ungern år 1956. Sveriges Radio spelade Franz Liszts Ungerska rapsodier mellan rapporterna. Den intensiva kraften i musiken gjorde ett outplånligt intryck på mig. Bland mina finaste upplevelser räknar jag det tillfälle för några år sedan då jag kunde inleda ett anförande inför ett utskott i det nu folkvalda ungerska parlamentet med en hänvisning till mina intryck från år 1956 - och till Liszts musik.

Vem minns inte de grekiska frihetssångerna under överstarnas tid under 1960- och tidigt 1970-tal. Mikis Theodorakis! Samme Theodorakis har också tonsatt den chilenske nobelpristagaren och frihetsdiktaren Pablo Nerudas "Canto General" från år 1949 (Vienen Los Pajaros - Fåglarna kommer - tonas in.) - en härlig musikupplevelse. I Sydafrika sjöng man "Nkosi Sikelel' iAfrika" - Gud välsigne Afrika, till dess apartheidsystemet föll samman, Nelson Mandela blev president och sången blev landets nya nationalsång. Exempler på musik i kampen för frihet kan mångfaldigas.

Att arbeta för frihet och mänskliga rättigheter är en uppgift för var och en av oss. Ju fler vi är som har insikt om sammanhangen, desto större möjlighet har vi att garantera att vi genom demokratiska processer i framtiden får allt fler regeringar som tar respekten för mänskliga rättigheter på allvar.

Du frågar kanske vad Du själv kan göra för att hjälpa till. Mitt svar blir: Informera Dig! Engagera Dig för mänskliga rättigheter någonstans där man arbetar för detta ideal och där Du känner Dig hemmastadd: i Ditt kyrkosamfund, i Ditt politiska parti, i Röda Korset, i UNICEF, i Rädda Barnen, i Amnesty! Det finns många att vända sig till. Det är också Din skyldighet att med styrkan i Dina argument föra de mänskliga rättigheternas talan i offentliga sammanhang likaväl som i bekantskapskretsen och på arbetsplatsen. Är Du förälder, lärare eller ungdomsledare, har Du en självklar uppgift i förhållande till det viktigaste vi har: den nya generationen. Vänd Dig med kraft mot företeelser som främlingsfientlighet och rasism. Acceptera inte övergrepp när Du ser dem - nästa gång kan det vara Din tur.

Ingen har på ett mera talande sätt uttryckt tanken om individens ansvar i detta sammanhang än den tyske teologen Martin Niemöller. Hans berömda ord tål att upprepas än en gång:

“I Tyskland gav de sig först på kommunisterna, och jag sade inget för jag var inte kommunist. Sen gav de sig på judarna, och jag sade inget för jag var inte jude. Sen gav de sig på fackföreningsfolket, och jag sade inget för jag var inte med i facket. Sen gav de sig på katolikerna, och jag sade inget för jag var protestant. Så gav de sig på mig, och då fanns det ingen kvar som kunde säga ifrån.”

Mänskliga rättigheter måste ständigt försvaras. Civilisationens förnissa är tunn. Minns vad som hände bara för några år sedan i vår omedelbara närhet. Det är viktigt att vi inte låter kunskapen om nazisternas dödsläger falla i glömska. Elie Wiesel, sedermera fredspristagare, skriver i sin bok "Natten":

“Aldrig ska jag glömma denna natt, den första lägernatten som har gjort mitt liv till en lång natt, sju gånger reglad.
 Aldrig ska jag glömma denna rök.
 Aldrig ska jag glömma de små ansiktena på barnen vilkas kroppar jag såg förvandlas till rökvirvlar under en stum himmel.
 Aldrig ska jag glömma dessa flammor som för alltid förtärde min tro.
 Aldrig ska jag glömma denna nattliga tystnad som för all evighet berövade mig lusten att leva.
 Aldrig ska jag glömma de ögonblick som dödade min Gud och min själ och gjorde mina drömmar tomma som öknar.
 Aldrig ska jag glömma det, även om jag blev dömd att leva lika länge som Gud själv. Aldrig.”

Att den universella deklARATIONEN och FN:s folkmordskonvention kunde antas så kort tid efter andra världskriget berodde delvis på känslan av skam över vad som inträffat. Och ändå - knappt hade ekot från 30- och 40-talens stöveltramp tystnat förrän människor i Jugoslavien började döda varandra. I TV fick vi se bilder från koncentrationsläger. Som européer måste vi skämmas över att vi inte lärt bättre efter två världskrig. Men också på andra håll har övergrepp förekommit. Kambodja under Pol Pot-regimen och Rwanda är kanske de hemskaste exemplen.

År 1992 utredde jag tillsammans med två kolleger på den Europeiska säkerhetskonferensens uppdrag möjligheten att ställa enskilda till svars för vad som inträffat i Jugoslavien. I februari 1993 lade vi fram det första förslaget till den domstol som FN:s säkerhetsråd strax därpå inrättade i Haag. Intrycken från mitt besök i området kommer aldrig att lämna mig, personifierade i förvirringen och desperationen i blicken hos en gammal kvinna som jag mötte på en väg utanför staden Vukovar.

I november 1994 diskuterade jag på säkerhetsrådets uppdrag med Rwandas president, vicepresident och statsminister frågan om att inrätta en internationell brottmålsdomstol för Rwanda. Besöket där gav mig en känsla av överklighet. Jag ser ner över det vackra landskapet - de tusen kullarnas - och kommenterar alla de små husen och hyddorna som ligger utspridda överallt, då min livvakt snabbt återför mig till realiteterna: “Mister Corell, Sir, problemet är bara att det nu finns fler hus än människor.” Att folkmord skulle

förekomma även i vår tid! FN:s säkerhetsråd har inrättat en brottmålsdomstol också för Rwanda.

Vi måste nu arbeta vidare för att komma åt dem som är ansvariga för övergreppen. I morgon återvänder jag till Rom, där jag som generalsekreterarens ställföreträdare ansvarar för organisationen av den just nu pågående diplomatkonferensen om att inrätta en permanent internationell brottmålsdomstol - den felande länken i det internationella rättssystemet. Låt oss hoppas att förhandlingarna lyckas! Domstolen kan naturligtvis inte helt stoppa krig och övergrepp. Men dess existens kommer utan tvekan att ha stor betydelse inte bara i de fall som kommer upp till prövning utan också som en avhållande faktor för eventuella krigsherrar.

50-årsjubiléet av antagandet av den universella deklARATIONEN om mänskliga rättigheter firas nu runt om i världen. I många fall sker det genom musikaliska evenemang. Musik vid Siljan är en viktig länk i denna världsomspännande manifestation. Du själv är en del av den!

Det är min förhoppning att Du som kommit hit skall få njuta av fina musikupplevelser i kombination med tankar och idéer om mänskliga rättigheter. Framför allt hoppas jag att Du i framtiden skall minnas just kombinationen av de två, så att Du inte glömmer att föra budskapet vidare. Särskilt viktigt är det att vi lär oss upptäcka och helst förebygga brott mot dessa rättigheter. Jag upprepar: vi har alla ett ansvar här!

Låt detta bli budskapet från årets Musik vid Siljan: För det första, att alla människor skall tillförsäkras mänskliga rättigheter. För det andra, att alla människor i framtiden skall få leva i frihet och värdighet här på jorden. För det tredje, att varje enskild människa har ett ansvar för att detta mål förverkligas.

Jag började mitt anförande med att citera en sång från Nya Zeeland. Den handlade om att sprida kunskap och innehöll en bön om en värld av ljus och vishet. Det ligger i Din egen makt att skaffa Dig den kunskap som leder dit. En viktig del är här kunskapen om mänskliga rättigheter och insikten om att alla människor är födda fria och lika i värde.

Kunskap ger styrka. Vad vi behöver i framtiden är inte fler s.k. "starka män". Vi behöver i stället starka individer med insikt om och respekt för andra individers fri- och rättigheter. Det gäller att välja rätt i den andra kunskapskorgen - den med gott och ont!

Låt mig sluta med att till maorisången från andra sidan jorden föga ett välkänt citat från vårt eget land. De stålblanka raderna i första versen i Biskop Tomas frihetssång är lika aktuella idag som för 560 år sedan:

“Frihet är det bästa ting
Som sökas kan all världen kring,
Den frihet kan väl bära.”

Med denna hälsning från nuet och från gången tid - en hälsning i ljusets, kunskapens, de mänskliga rättigheternas och musikens tecken - förklarar jag Musik vid Siljan 1998 öppnat.